

ZAŠTITA DJECE U ORUŽANIM SUKOBIMA U SKLADU S REZOLUCIJAMA VIJEĆA SIGURNOSTI UN-a

Mr. sc. Sandra Fabijanić Gagro *

UDK 341.231.14-053.2

355.2-053.2

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: studeni 2007.

Posebna kategorija civila na koje oružani sukob ima nesumnjiv utjecaj, a koja u njima uživaju i posebnu zaštitu, jesu djeca. Ta se zaštita manifestira kroz niz općih odredbi o zaštiti civilnog stanovništva koje ne sudjeluje izravno u neprijateljstvima, a velik dio kojeg čine upravo djeca. Drugi oblik zaštite zajamčen je kroz posebne odredbe predviđene nizom međunarodnih dokumenata posvećenih samo zaštiti djece. Oba dopunska protokola uz Ženevske konvencije iz 1949. godine, Konvencija o pravima djeteta, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta svojim obvezujućim djelovanjem na države koje su ih prihvatile nastoje što je više moguće poboljšati status djece i ograničiti njihovo sudjelovanje u neprijateljstvima. Najnoviji fenomen modernih oružanih sukoba jest novačenje djece u oružane snage. Stoga je Vijeće sigurnosti kroz nekoliko svojih rezolucija u posljednjem desetljeću posebnu pozornost posvetilo položaju djece u oružanim sukobima, pitanjima demobilizacije i reintegracije djece-vojnika, uz stalno izražavanje zabrinutosti zbog porasta broja izbjegle i raseljene djece diljem svijeta.

Ključne riječi: djeca, oružani sukobi, Konvencija UN o pravima djeteta, Protokol, rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a, izvješća glavnog tajnika UN-a

“The children of the world are innocent, vulnerable and dependent. They are also curious, active and full of hope. Their time should be one of joy and peace, of playing, learning and growing. Their future should be shaped in harmony and co-operation. Their lives should mature, as they broaden their perspectives and gain new experiences.

But for many children, the reality of childhood is altogether different.”
(čl. 2. i 3. Deklaracije o preživljavanju, zaštiti i razvoju djece, 1990.)

* Mr. sc. Sandra Fabijanić Gagro, asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Hahlić 6, Rijeka

1. UVOD

Djeca su uvijek barem posredno žrtve oružanih sukoba; nema sukoba koji nije značajno utjecao na njihov rast i razvoj, psihičku stabilnost, blagostanje ili osjećaj sigurnosti. Što je sukob žešći, jači i rašireniji, jači je i njegov (posredni i neposredni) utjecaj. Pridržavanjem pravila humanitarnog prava i osnovnih načela zaštite ljudskih prava, sukobljene oružane snage trebale bi djelovati ka smanjenju utjecaja sukoba na osobe koje nisu s njime usko povezane. Međutim, prečesto se oružane snage služe iskorištavanjem i ponižavanjem civila, uključujući djecu, kao sastavnim dijelom vojne strategije. Djeca se ubijaju, muče, zatvaraju, nasilno regrutiraju, djevojčice se siluju, njihovi domovi spaljuju ili srušuju sa zemljom, u ratu ginu njihovi roditelji. Posljedica neprijateljstva za dijete nije samo trenutačna, konkretna, vidljiva šteta; možemo ih promatrati kroz prizmu puno dalekosežnijih posljedica za dijete i njihov psiho-fizički razvoj: od simptoma posttraumatskog stresnog poremećaja, depresije, agresivnosti, pa sve do negativnih posljedica na formiranje identiteta djeteta, općenitog pogleda na svijet te usvojenih moralnih vrijednosti. Raseljavanje, izbjeglištvo, izgladnjivanje, privremeno odvajanje od obitelji, smrt člana obitelji u ratu, nemogućnost školovanja, nepristupačnost adekvatne zdravstvene skrbi - sve to dugoročno utječe na dijete. Smatra se da danas polovicu ukupne raseljene populacije čine upravo djeca.

Moderne oružane sukobe karakterizira visok postotak civilnih žrtava, uglavnom žena i djece, a položaj djece u takvim okolnostima postaje iznimno kompleksan. S jedne strane naglašava se koncept postupanja u zaštiti interesa djece, a s druge je strane oružani sukob područje lišeno većine osnovnih humanih vrednota.¹ Iako su odrasli po prirodi stvari i *de lege* obvezni skrbiti se o djeci i njihovom razvoju, ponekad ponašanja odraslih ugrožavaju odnosno krše ta prava. Potreba za zaštitom djece nastaje bilo zbog propusta (nehaja) odraslih ili zbog toga što se odrasli koriste djecom za svoje potrebe.²

Procjenjuje se da je u posljednjih desetak godina oko 20 milijuna djece diljem svijeta bilo prisiljeno napustiti svoje domove, da je teško ozlijeđeno više od 6 milijuna, a smrtno je stradalo više od 2 milijuna djece. Svake godine

¹ Robinson, J. A., Children in Armed Conflict: An Overview of Relevant Humanitarian Law and Human Rights Law, *Journal of South African Law*, br. 4, 2002., str. 697.

² Hrabar, Dubravka, Protokoli uz Konvenciju o pravima djeteta, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 52, br. 2, 2002., str. 321.

od mina nastrada između 8.000 i 10.000 djece. Najnoviji fenomen modernih oružanih sukoba jest novačenje djece u oružane snage. Procjenjuje se da se u sukobima tijekom 2006. godine borilo oko 300.000 djece, u preko 30 zemalja diljem svijeta.³ Djeca vojnici poseban su problem svjetske zajednice. Pojedini autori naglašavaju da postoji mogućnost smanjenja teških pogibija i stradanja djece koja često bivaju regrutirana kao vojna snaga, unatoč tome što se ne može očekivati da će međunarodno pravo, pa tako ni međunarodni ugovori, riješiti problem eliminacije oružanih sukoba.⁴

2. MEĐUNARODNOPRAVNA ZAŠTITA DJECE U ORUŽANIM SUKOBIMA

Zaštita djece u oružanim sukobima jedno je od prvih pitanja međunarodnog prava o pitanju zaštite djece općenito. Standard zaštite ipak je bio tek minimalan.⁵ Haška konvencija o zakonima i običajima rata na kopnu sadržavala je tek načela poštovanja obiteljskog života,⁶ bez posebnih odredbi koje bi se odnosile upravo na zaštitu djece. Deklaracija o pravima djeteta iz 1924. godine također je sadržavala minimum - tek odredbu da je u slučaju pogibeljnih okolnosti nužno djeci prvoj pružiti pomoć. Godine 1939. Međunarodni odbor Crvenog križa pripremio je Nacrt konvencije o zaštiti djece u slučaju oružanih sukoba, ali je izbijanje Drugog svjetskog rata spriječilo njezino prihvatanje.⁷

Ženevska konvencija o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata⁸ sadržava tek 17 odredbi o zaštiti djece u oružanim sukobima, i to u okviru opće zaštite stanovništva te položaja zaštićenih osoba i postupanja s njima, ali bez navođenja posebnih pravila koja bi se odnosila na djecu koja aktivno sudjeluju u oruža-

³ Security Council Report, Profile: Children and Armed Conflict, 12 July 2006., par. 1.

⁴ V. više u: Hrabar, Dubravka, op. cit., str. 324.

⁵ Van Bueren, Geraldine, The International Legal Protection of Children in Armed Conflict, *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 43, str. 810. To mišljenje prihvaća i profesorica Hrabar u gore citiranom članku, *ibid.*, str. 322.

⁶ V. članke 42. - 56.

⁷ Dutli, María Teresa; Bouvier, Antoine, Protection of Children in Armed Conflict: The Rules of International Law and the Role of the International Committee of the Red Cross, *The International Journal of Children's Rights*, vol. 4, br. 2, 1996., str. 182.

⁸ Za tekst Ženevske konvencije, kao i dopunskih protokola iz 1977. godine v. Narodne novine - Međunarodni ugovori, 5/1994.

nim sukobima. Posredna zaštita djece u sukobima koji nemaju međunarodni karakter mogla bi se iščitati iz odredbe članka 3. zajedničkog svim Ženevskim konvencijama. Njome se, naime, proklamira čovječno postupanje prema svim osobama koje ne sudjeluju u neprijateljstvima.

Potreba revizije Ženevskih konvencija šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća razgraničila je zaštitu žrtava različitih tipova oružanih sukoba, a time posredno i djece, kroz odredbe dvaju dopunskih protokola iz 1977. godine.

Tako Dopunski protokol o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (u daljnjem tekstu: Dopunski protokol I) predviđa dvije posebne odredbe koje se odnose na zaštitu djece. Postoje stajališta da, unatoč proklamaciji tih odredbi, zaštita djece ostaje tek minimalna, a pri tome sam izraz "zaštita" predstavlja kompromis između humanitarnih ideala i vojne potrebe.⁹ Naime, proklamirana je dužnost postupanja s posebnim obzirima prema djeci, koja će ujedno biti zaštićena protiv svakog oblika nedoličnog napada, a strane u sukobu o njima će se brinuti i pružiti im pomoć koja im je potrebna, bilo zbog njihove dobi, bilo iz drugih razloga.¹⁰ Međutim, nigdje se ne specificira kakvo je to ponašanje koje predstavlja posebne obzire u odnosu prema djeci. To može značiti ništa više od zahtjeva da se djecu ne zatvara, ne uhićuje, ne novači u oružane snage te da bi djeci u slučaju potrebe trebalo prvoj pružiti pomoć.¹¹

Nadalje, strane u sukobu poduzet će sve moguće mjere da djeca koja nisu navršila 15 godina ne sudjeluju neposredno u neprijateljstvima i osobito će se uzdržavati od njihova unovačenja u svoje oružane snage. Prilikom novačenja osoba koje su navršile 15, ali nisu navršile 18 godina života, strane u sukobu nastojat će prioritet dati najstarijima. Ako djeca koja nisu navršila 15 godina ipak sudjeluju neposredno u neprijateljstvima i nađu se u vlasti protivničke strane, ona će i dalje uživati posebnu zaštitu, bez obzira na to jesu li ratni zarobljenici ili ne.¹² Danas je opće stajalište međunarodnog humanitarnog prava da djeca koja sudjeluju u neprijateljstvima ne gube zbog te činjenice pravo na posebnu zaštitu, neovisno o vrsti sukoba u kojem sudjeluju.¹³ Ako djeca budu uhićena, pritvorena ili internirana iz razloga u vezi s oružanim sukobom, ona će biti

⁹ Robinson, J. A., op. cit., str. 699.

¹⁰ Članak 77. stavak 1. Dopunskog protokola I.

¹¹ Robinson, J. A., op. cit., str. 699.

¹² Članak 77. stavci 2. i 3. Dopunskog protokola I.

¹³ U tom smislu v. primjerice i članak 4. stavak 3d) Dopunskog protokola II.

smještena u posebne odjele, odvojene od odjela za odrasle, osim u slučajevima kad su obitelji smještene kao obiteljske zajednice. Smrtna kazna za povredu u vezi s oružanim sukobom neće se izvršiti nad osobama koje nisu navršile 18 godina života u vrijeme kad je djelo počinjeno.¹⁴ Dopunski protokol I sadržava posebnu odredbu o evakuaciji djece. Nijedna strana u sukobu neće preuzeti evakuaciju djece u stranu zemlju, osim vlastitih građana, i to samo u iznimnim slučajevima. Za evakuaciju djece bit će potrebna pismena suglasnost roditelja ili zakonskih staratelja odnosno (ako njih nema) osoba koje su po zakonu ili običaju prvenstveno odgovorne za brigu o djeci. Kad god dođe do evakuacije, osigurat će se vjerski i moralni odgoj svakom djetetu onako kako to žele njegovi roditelji. Za svako evakuirano dijete stoji obveza ustanovljenja posebnog dokumenta kako bi se olakšao njihov povratak kućama.¹⁵

Zaštita žrtava u sukobima koji nemaju međunarodni karakter uređena je odredbama Dopunskog protokola o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (u daljnjem tekstu: Dopunski protokol II). U slučaju nemeđunarodnog oružanog sukoba¹⁶ djeca imaju pravo na osnovna jamstva koja imaju osobe koje ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima i za njih vrijedi sve što vrijedi i za civile općenito.¹⁷ Dopunski protokol II polazi od odrednice da će se djeci pružiti potrebna njega i pomoć koja im je nužna. Ta se odredba nastavlja nizom posebnih odredbi koje su zapravo pojednostavnjena verzija usporedivih spomenutih propisa iz Dopunskog protokola I. Djeci će biti osiguran odgoj, uključujući vjerski i moralni, pridržavajući se želja njihovih roditelja ili (u slučaju

¹⁴ Članak 77. stavci 4. i 5. Dopunskog protokola I.

¹⁵ Ibid., članak 78.

¹⁶ Riječ je o sukobima koji nisu obuhvaćeni odredbom članka 1. Dopunskog protokola I, a koji se odvijaju na području visoke strane ugovornice između njezinih oružanih snaga i otpadničkih oružanih snaga ili drugih organiziranih naoružanih grupa, koje, pod odgovornim zapovjedništvom, vrše takav nadzor nad dijelom njezina područja koji im omogućuje vođenje neprekidnih i usmjerenih vojnih operacija i primjenu samog Protokola (članak 1. stavak 1. Dopunskog protokola II). Iz konteksta pojma nemeđunarodnog oružanog sukoba uklonjeni su neorganizirani i sporadični akti oružanog nasilja (članak 1. stavak 2.), kao i situacije kad se međusobno sukobljuju strane od kojih nijedna ne predstavlja legitimnu vlast. Riječ je o situaciji koja je u praksi logična i normalna (primjerice, država se potpuno raspala ili je postojeća vlast preslaba za uključivanje u sukob i intervenciju između zaraćenih strana). Štoviše, praksa je pokazala da je znatan dio oružanih sukoba koji su zabilježeni proteklih desetljeća vođen upravo između snaga od kojih se nijedna nije mogla nazvati legitimnom vlašću.

¹⁷ V. članak 4. stavke 1. i 2. Dopunskog protokola II.

odsutnosti roditelja) osoba koje su odgovorne za brigu o njima. Poduzet će se svi odgovarajući koraci da bi se olakšalo ponovno okupljanje obitelji koje su privremeno bile razdvojene. Djeca koja nisu navršila 15 godina ne smiju se novačiti u oružane snage ili naoružane grupe niti im se smije dopustiti da sudjeluju u neprijateljstvima. Usprkos toj odredbi, posebna će se zaštita posvećivati djeci koja nisu navršila 15 godina, a koja neposredno sudjeluju u neprijateljstvima ili su zarobljena. Postoji mogućnost da se, uz pristanak roditelja i adekvatnu pratnju, djeca privremeno sklone iz područja u kojem su izbila neprijateljstva u sigurnija područja unutar zemlje.¹⁸

Konvencija o pravima djeteta, iz 1989. godine,¹⁹ nije dala rješenje za slučajeve korištenja djece u oružanim sukobima, ali je odredbom članka 38. pokušala ublažiti posljedice oružanih sukoba za dijete. Tijekom postupka njezina usvajanja izražavala su se uvjerenja određenih delegacija da će zaštita proklamirana tim člankom biti dovoljna osnova učinkovite zaštite djece u oružanim sukobima, ali već su u razdoblju neposredno nakon stupanja Konvencije na snagu pojedini autori izražavali dvojbu u učinkovitost odnosno širinu primjene tog jednog jedinog članka.²⁰

Tom se odredbom, naime, države stranke Konvencije o pravima djeteta obvezuju da će poštovati i jamčiti poštovanje pravila međunarodnog humanitarnog prava koja se primjenjuju u oružanim sukobima i koja se odnose na djecu. Poduzet će se sve korisne mjere kako djeca mlađa od 15 godina ne bi bila izravno uključena u neprijateljstva. Države su obvezne suzdržati se od novačenja osoba mlađih od 15 godina, a ako se radi o osobama koje su starije od 15, ali mlađe od 18 godina, nastojat će se prednost pri novačenju dati najstarijima.²¹ Ova odredba ponavlja standard već ustanovljen člankom 77. stavkom 2. Dopunskog protokola I.

U skladu s obvezama koje proizlaze iz međunarodnoga humanitarnog prava glede zaštite civilnog pučanstva u oružanim sukobima, države stranke

¹⁸ Ibid., članak 4. stavak 3.

¹⁹ Konvencija je stupila na snagu 2. rujna 1990., za Republiku Hrvatsku 8. listopada 1991. (Službeni list SFRJ, 15/1990., Narodne novine - Međunarodni ugovori, 12/1993.).

²⁰ V. primjerice u: Cohn, Ilene, *The Convention on the Rights of the Child: What it Means for Children in War*, *International Journal of Refugee Law*, vol. 3, br. 1, 1991., str. 103.

²¹ V. članak 38. stavke 1. - 3. Konvencije o pravima djeteta. Tijekom pripreme samog članka bilo je različitih prijedloga o minimalnoj dobi za novačenje. V. više u: Brett, Rachel, *Child Soldiers: Law, Politics and Practice*, *The International Journal of Children's Rights*, vol. 4, br. 2, 1996., str. 117 - 118; Van Bueren, Geraldine, op. cit., str. 814.

poduzet će sve korisne mjere kako bi osigurale zaštitu i skrb za djecu pogođenu oružanim sukobom.²² Obveza država na poduzimanje “svih korisnih mjera”, po mišljenju nekih autora, svojevrsno je razočaranje. Članak se, naime, koristi izrazom “korisne mjere” (*feasible measures*), koji je preapstraktan da bi upućivao na značajniju obvezu država. Tijekom izrade nacrtu Konvencije o pravima djeteta, predlagalo se da se taj izraz zamijeni izrazom “nužne mjere” (*necessary measures*), ali taj prijedlog nije prihvaćen.²³

Jedanaest godina nakon Konvencije donesen je Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe (u daljnjem tekstu: Protokol).²⁴ Nastao je kao posljedica uznemirenosti štetnim i dalekosežnim utjecajem oružanih sukoba na djecu, jačanjem interesa za proučavanje tih utjecaja, za pitanje opće sigurnosti djece tijekom oružanih sukoba te njihovo sudjelovanje u neprijateljstvima. Istraživanja su upozorila na određene probleme vezane uz položaj djece u oružanim sukobima: djecu često koriste nevladine oružane snage, mnoge skupine iskorištavaju djecu mlađu od 15 godina, a velik broj djece-vojnika pridružuje se naoružanim skupinama na dobrovoljnoj osnovi.²⁵ Protokol osuđuje ciljanje djece u situacijama oružanog sukoba i izravne napade na objekte zaštićene međunarodnim pravom, uključujući mjesta na kojima su općenito nazočna djeca, kao što su to škole i bolnice. Naglašava se nužnost jačanja zaštite djece i sprječavanje njihova uključivanja u oružane sukobe kako bi se ojačala daljnja provedba prava priznatih u Konvenciji o pravima djeteta.

Protokol obvezuje države stranke na poduzimanje svih mogućih mjera kako bi se osiguralo da pripadnici njihovih oružanih snaga koji još nisu navršili 18 godina ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima²⁶ te da se te osobe ne novače prisilno u oružane snage.²⁷ Dakle, u skladu s time što oba pojma razgraničuje

²² Članak 38. stavak 4. Konvencije o pravima djeteta.

²³ Više o raspravi koja je uslijedila o tim izrazima, v. u: Robinson, J. A., op. cit., str. 701 i 709.

²⁴ Dopunski protokol stupio je na snagu 12. veljače 2002., za Republiku Hrvatsku 13. lipnja 2002. (Narodne novine - Međunarodni ugovori, 5/2002., 2/2003.).

²⁵ Brett, Rachel, op. cit., str. 123.

²⁶ Članak 1. Protokola.

²⁷ Ibid., članak 2. Nakon ratifikacije ili pristupa Protokolu svaka se država obvezuje položiti odgovarajuću izjavu kojom određuje najnižu dob za koju će se odobriti dobrovoljno novačenje u državne oružane snage, kao i opis jamstava koja je država usvojila s ciljem osiguranja da nije riječ o prisilnom novačenju. V. i članak 3. stavak 2. Protokola.

u dva odvojena članka, može se zaključiti da se ti pojmovi moraju razlikovati. Kako u samom Protokolu nije sadržana eksplicitna definicija tih pojmova, profesorica Hrabar zaključuje da se tek sustavnom razradom može doći do zaključka da zabrana sudjelovanja djece u neprijateljstvima podrazumijeva njihovu neposrednu vojnu aktivnost. Daljnje odredbe Protokola govore o novačenju, no s dosta nesigurnosti može se zaključiti da se novačenje razlikuje od sudjelovanja u neprijateljstvima te da podrazumijeva popisivanje, preglede i klasifikaciju djece za oružane sukobe. Kako vojna obveza uglavnom nastupa nakon punoljetnosti, nezamislivo je nepostojanje popisa i rasporeda budućih novaka koji još nisu navršili 18 godina da bi se s danom njihove punoljetnosti znalo da su to osobe sposobne za vojnu službu. Pod regrutacijom treba razumijevati uključivanje djece u vojni sastav te u tom smislu sam popis budućih novaka ne bi bio kršenje Protokola. Smisao je novog međunarodnog instrumenta onemogućiti djeci mlađoj od 18 godina da sudjeluju u neprijateljstvima, neovisno o tome jesu li za vrijeme maloljetnosti raspoređena u neku vojnu postrojbu ili ne.²⁸

Novačenje osoba mlađih od 18 godina ili njihovo korištenje u neprijateljstvima ni pod kojim se okolnostima ne bi smjelo dopustiti oružanim skupinama odvojenim od oružanih snaga. Države su dužne poduzeti sve moguće mjere za sprječavanje takvog novačenja i iskorištavanja, uključujući tu i usvajanje pravnih pravila nužnih za zabranu i kriminaliziranje takvih ponašanja.²⁹ Ta odredba odražava uvjerenje da je ovakav način novačenja najčešći, odnosno da najveći broj djece-vojnika sudjeluje upravo u paravojnim oružanim skupinama.³⁰ Paravojne formacije uglavnom su izvan nadzora države, pa se i takvo novačenje zbiva mimo njezina utjecaja. S obzirom na to da paravojne snage nisu, niti mogu biti, stranke međunarodnog ugovora, upitno je s kolikom se sigurnošću može jamčiti zabrana novačenja djece i nadzor poštovanja takve zabrane, pa stoji mišljenje da se o takvoj zabrani može govoriti hipotetično i kondicionalno.³¹

S obzirom na načela proklamirana Konvencijom o pravima djeteta, posebno onima u već spomenutom članku 38., smatralo se nužnim povišenje najniže

²⁸ Hrabar, Dubravka, op. cit., str. 326.

²⁹ Članak 4. Protokola, koji neće štetno utjecati na pravni položaj stranaka u oružanom sukobu, a sukladno odredbi članka 5. Protokola - ništa se u njemu neće tumačiti kao da ima prednost pred odredbama zakona države stranke ili međunarodnih instrumenata i međunarodnog humanitarnog prava, koje su povoljnije za ostvarenje prava djeteta.

³⁰ Brett, Rachel, op. cit., str. 126.

³¹ Hrabar, Dubravka, op. cit., str. 327.

dobi za dobrovoljno novačenje od dobi navedene u tome članku, koja, kao što je već navedeno, iznosi 15 godina.³² Ako država ipak odobrava dobrovoljno novačenje osoba mlađih od 18 godina, dužna je pridržavati se sljedećih jamstava kako bi se kao minimum osiguralo:

1. da je riječ doista o dobrovoljnom novačenju;
2. da se predocjenjem isprave dokazuje dob prije primanja u državnu vojnu službu;
3. da to bude uz informiranu suglasnost roditelja ili skrbnika;
4. da je osoba koja se novači obaviještena o obvezama koje iz takve vojne službe proizlaze.³³

Dobrovoljno novačenje rezultat je loših tradicija pojedinih zemalja i kultura, u kojima sveukupan odnos prema djeci kao posebnoj, ranjivoj skupini, koja zaslužuje posebno uvažavanje odraslih, nije na visokoj razini. Promjena vrednovanja djece i njihovih prava dugotrajan je proces, pa stoji stajalište da će možda jednoga dana zaživjeti potreba da djeca ni na koji način ne budu uključena u neprijateljstva, čak ni onda kada to sama žele.³⁴

Države stranke Protokola dužne su nadalje poduzeti sve potrebne mjere kako bi obznanile i promicale načela i odredbe Protokola svim odgovarajućim sredstvima, kako odraslima, tako i djeci. U tom smislu nužna je suradnja svih država. Tu je riječ o sprječavanju bilo kakve aktivnosti protivne Protokolu, rehabilitaciji i socijalnoj reintegraciji žrtava. U tu svrhu dobrodošla je pomoć postojećih multilateralnih, bilateralnih ili drugih programa ili dobrovoljnog fonda osnovanog u skladu s propisima Opće skupštine UN-a. Protokol ustanovljuje obvezu svake države stranke da u roku od dviju godina nakon što Protokol za nju stupi na snagu Odboru za prava djeteta podnese izvješće sa sveobuhvatnim informacijama i mjerama koje je poduzela radi provedbe odredbi Protokola, uključujući mjere poduzete za provedbu odredbi o sudjelovanju i novačenju.³⁵ Posebno će se voditi računa o demobiliziranju i otpustu iz službe svih osoba koje su protivno odredbama Protokola novačene i koriste se u neprijateljstvima. U cilju fizičkog i psiho-socijalnog oporavka i socijalne integracije, države su dužne tim osobama pružiti odgovarajuću pomoć.³⁶

³² Uvjet povišenja te dobi ne primjenjuje se na škole koje djeluju na temelju nadzora oružanih snaga država stranaka, u skladu s člancima 28. i 29. Konvencije o pravima djeteta.

³³ Članak 3. Protokola.

³⁴ Hrabar, Dubravka, op. cit., str. 327.

³⁵ Članci 7. i 8. Protokola.

³⁶ Ibid., članak 6.

Na novačenje djece mlađe od 15 godina osvrnuo se i Statut Međunarodnog kaznenog suda³⁷ koji takvo novačenje te iskorištavanje maloljetnika mlađih od 15 godina za aktivno sudjelovanje u neprijateljstvima smatra ratnim zločinom.³⁸

3. AKTIVNOST UJEDINJENIH NARODA U ZAŠTITI DJECE U ORUŽANIM SUKOBIMA

Pitanje zaštite djece u vrijeme trajanja oružanih sukoba prvi se put pred Ujedinjenim narodima pojavilo 1990. godine, na Svjetskom sastanku na vrhu za djecu (*World Summit for Children*).³⁹ Tom su prilikom usvojeni Deklaracija o preživljavanju, zaštiti i razvoju djeteta (*Declaration on the Survival, Protection and Development of Children*) i Plan akcije za primjenu Deklaracije (*Plan of Action for Implementing the World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children*).⁴⁰ Djeca jesu žrtve rata i nasilja, pa se kao jedna od obveza iz Deklaracije navodi i “zaštita djeteta od ratne kuge i poduzimanje mjera u cilju sprječavanja daljnjih oružanih sukoba, kako bi se djeci omogućila mirna i sigurna budućnost... promoviranjem vrijednosti mira, razumijevanja i dijaloga u edukaciji djece.”⁴¹

U skladu s preporukama Odbora o pravima djeteta, Opća je skupština 1993. godine usvojila Rezoluciju kojom traži od glavnog tajnika Ujedinjenih naroda da imenuje stručnjaka kojem bi zadatak bio izrada sveobuhvatne studije o utjecaju rata na djecu, sudjelovanju djece u neprijateljstvima, kao i o važnosti i primjenjivosti postojećih standarda.⁴² Na tu je funkciju imenovana

³⁷ Rome Statute of the International Criminal Court, UN Doc. A/CONF.183/9, (1998) 37 ILM 999 (1998).

³⁸ Ibid., članak 8. stavak 2. točke b (xxvi) i c (vii).

³⁹ Uz sudjelovanje 71 predsjednika države ili vlade i 88 ostalih visokih dužnosnika, većinom ministara, Sastanak je održan 29. i 30. rujna 1990.

⁴⁰ Više podataka o Sastanku i dokumentima dostupno je na: <http://www.unicef.org/wcs/>.

⁴¹ V. članak 8. Deklaracije o preživljavanju, zaštiti i razvoju djeteta.

⁴² General Assembly Resolution A/RES/48/157, par. 7, gdje se navodi “... to make specific recommendations on ways and means of preventing children from being affected by armed conflicts and of improving the protection of children in armed conflicts and on measures to ensure effective protection of these children, including from indiscriminate use of all weapons of war, especially antipersonnel mines, and to promote their physical

Graça Machel, bivša ministrica obrazovanja Mozambika, koja je 1996. godine, nakon intenzivnog istraživanja i terenskog rada, predala svoje izvješće pod nazivom *Utjecaj oružanog sukoba na djecu*. U njemu je predložila usvajanje pravila za novu akciju s ciljem zaštite djece u konfliktnim situacijama, kao nužnosti uzrokovane povećanjem broja djece-žrtava u oružanim sukobima diljem svijeta, te imenovanje posebnog predstavnika o utjecaju oružanog sukoba na djecu (*Special Representative of the Secretary-General on Children and Armed Conflict*).⁴³ Kao odgovor i izraz prihvatanja njezina izvješća, Opća skupština usvojila je 1997. godine Rezoluciju u kojoj je povjerila glavnom tajniku Ujedinjenih naroda zadatak imenovanja posebnog predstavnika o utjecaju oružanog sukoba na djecu, i to na vrijeme od tri godine.⁴⁴

Prvi poseban predstavnik glavnog tajnika za djecu u oružanim sukobima bio je Olara Otunnu, imenovan na tu funkciju 1997. godine. Funkcija posebnog predstavnika sastoji se u promoviranju koncepta "prevencije, zaštite i rehabilitacije" djece žrtava oružanih sukoba. Prevencija predstavlja jačanje normativnih okvira i mobiliziranje javnog mnijenja s ciljem stvaranja političke i socijalne klime u okviru koje bi se prevladalo zlostavljanje djece. Zaštita djece u zoni aktivnih sukoba najvidljiviji je i najteži izazov za posebnog predstavnika, ako se uzme u obzir da djeci i u takvim situacijama treba pružiti pomoć, zdravstvenu skrb i edukaciju. Rehabilitacija je vezana uz potrebu "zacjeljivanja rana" i reintegracije djece u normalan život, nakon prestanka oružanog sukoba. Stoga, zaključio je Olara Otunnu u svom prethodnom izvješću, odredbe o fizičkoj, emotivnoj i duhovnoj brizi za djecu pogođenu oružanim sukobima moraju biti značajna komponenta programa obnove nakon završetka sukoba.⁴⁵

and psychological recovery and social reintegration, in particular, measures to ensure proper medical care and adequate nutrition, taking into account the recommendations by the World Conference on Human Rights and the Committee on the Rights of the Child..."

⁴³ V. General Assembly Resolution A/51/306/Add.1, Promotion and Protection of the Rights of Children, Impact of Armed Conflict on Children, a posebice par. 266 - 269.

⁴⁴ General Assembly Resolution A/RES/51/77, The Rights of the Child, par. 35.

⁴⁵ Interim report of the Special Representative of the SecretaryGeneral, Mr. Olara A. Otunnu, submitted pursuant to General Assembly resolution 52/107, E/CN.4/1998/119, 12 March 1998., par. 19 i 20.

4. PREGLED REZOLUCIJA VIJEĆA SIGURNOSTI O ZAŠTITI DJECE U ORUŽANIM SUKOBIMA

Glavna je nadležnost Vijeća sigurnosti održavati međunarodni mir i sigurnost,⁴⁶ a članice Ujedinjenih naroda suglasne su da prihvate i izvršavaju odluke Vijeća u skladu s Poveljom UN-a.⁴⁷ Vijeće sigurnosti utvrđuje postojanje svake prijetnje miru, narušenja mira ili čina agresije te daje preporuke ili odlučuje koje će se mjere poduzeti radi održavanja ili uspostave međunarodnog mira i sigurnosti. Prije no što da preporuke ili odluči o mjerama, može pozvati odnosne strane da se pridržavaju privremenih mjera koje ono smatra potrebnim ili poželjnim. Ono može odlučiti kakve mjere, koje ne uključuju uporabu oružane sile, treba poduzeti da se provedu njegove odluke i može pozvati članice UN-a da takve mjere primijene.⁴⁸ U situacijama opasnim za mir, Vijeće sigurnosti može svojim rezolucijama davati preporuke državama u pitanju ili svim članicama UN-a. Je li u nekoj rezoluciji riječ o običnoj preporuci ili obvezujućoj odluci, može se zaključiti iz analize teksta navoda u pitanju. Stoga je pravni domašaj tih preporuka relativan ako se radi o čvrstoj volji stalnih članica Vijeća sigurnosti da se neko stanje okonča. Slično je i s navodima iz predsjedničkih izjava Vijeća sigurnosti, koje u formalnom smislu nisu rezolucije.⁴⁹

Pitanje opće sigurnosti djece tijekom oružanih sukoba više se puta u posljednjem desetljeću razmatralo i pred Vijećem sigurnosti Ujedinjenih naroda. Ono je kroz svoje aktivnosti izrazilo namjeru posvećivanja posebne pozornosti položaju djece u oružanim sukobima, uz izražavanje duboke zabrinutosti zbog porasta broja izbjeglih i raseljenih civila, uključujući tu i velik broj maloljetnika, te posljedica koje oružani sukob nesumnjivo ostavlja na djecu.

Rezolucijama Vijeća sigurnosti naglašavalo se da ta masovna raseljenost može biti prijetnja za međunarodni mir i sigurnost. Velik broj izbjeglica “slijeva” se u susjedne zemlje, što posljedično može rezultirati i širenjem prvotnog sukoba i pojačanom napetošću odnosa među susjednim zemljama. Vijeće sigurnosti vodilo je računa i o činjenici da se danas djeca često koriste kao instrument ratovanja. Djecom se lako manipulira, često su nasilno odvojena od svojih

⁴⁶ Povelja UN, članak 24. stavak 1.

⁴⁷ Ibid., članak 25.

⁴⁸ Ibid., članci 39. - 41.

⁴⁹ Degan, Vladimir-Đuro, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000., str. 786.

obitelji, drogirana i alkoholizirana, zbog svojeg stanja i ranjivosti - u strahu od nemogućnosti pronalaska izlaza iz takve situacije - i vrlo lako postaju sudionici ili počinitelji zločina. Napuštanje doma i život u iseljeničkim kampovima ili u nestabilnom ratnom okružju dovode do njihove ranjivosti i eksploatacije, a u konačnici ih nerijetko i zaraćene strane regrutiraju još u maloljetničkoj dobi, i to kako bi izvršavala najokrutnije zadatke. Stoga je Vijeće sigurnosti posebnu pozornost posvetilo i pitanjima razoružavanja, demobilizacije i reintegracije djece-vojnika. Naime, dugoročno gledano, djeca koja žive u ratnim okolnostima navikavaju se na nasilje, što može biti težak teret koji treba prevladati na putu k miru i sigurnosti. Radi prevencije nekih budućih sukoba i održanja stabilnosti, nužno je osigurati pravilnu demobilizaciju djece-vojnika i njihovu reintegraciju u "normalan", mirnodopski život.

Vijeće sigurnosti snažno je 1998. godine osudilo napad na djecu tijekom oružanog sukoba, ponižavanje, brutalnost, seksualno iskorištavanje, raseljavanje, kao i novačenje djece i njihovo iskorištavanje u neprijateljstvima.⁵⁰ Države su se pozvale na poštovanje obveza preuzetih po međunarodnom pravu, posebno na poštovanje odredbi Ženevskih konvencija iz 1949. godine, dopunskih protokola I i II, kao i Konvencije o pravima djeteta. Tom je izjavom naglašena obveza svih država u gonjenju i kažnjavanju osoba odgovornih za povrede međunarodnog humanitarnog prava, kao i potreba uspostave čvrste suradnje s posebnim predstavnikom glavnog tajnika za djecu u oružanim sukobima. Prepoznata je važnost njegova mandata i podržana njegova aktivnost i suradnja sa svim relevantnim programima, fondovima i agencijama, a naglašena je i uloga koju u zbrinjavanju i zaštiti djece ima osoblje angažirano u mirovnim operacijama.

Nakon te predsjedničke izjave, zaštita djece u oružanim sukobima postala je česti sadržaj dnevnog reda Vijeća sigurnosti, ustanovljavane su i radne grupe za analizu stanja iz različitih područja, a šest usvojenih rezolucija (od 1999. do 2005.) dokazuje da je riječ o veoma važnom pitanju. Pitanje zaštite djece danas je sastavni dio mandata mirovnih operacija i posebna se pozornost posvećuje osposobljavanju osoblja mirovnih misija u radu s djecom pogođenom oružanim sukobima.

Dakle, tek se nakon 1999. godine bilježi značajna aktivnost Vijeća sigurnosti na polju zaštite djece u oružanim sukobima. Za razliku od početnih rezolucija koje su uglavnom sadržavale generičke i normativne izjave o tome kako bi s

⁵⁰ Statement by the President of the Security Council, S/PRST/1998/18, par. 2.

djecom trebalo postupati, od 2001. godine rezolucije sadržavaju puno konkretnije zahtjeve.

Godine 1999. donesena je Rezolucija 1261, koja jasno identificira problem djece u ratu kao pitanje od iznimne važnosti, jer širenje utjecaja oružanog sukoba na dijete ima dalekosežnije posljedice na mir, sigurnost i razvoj no što se to može trenutačno činiti.⁵¹ Preporuka je da se ono mora rješavati organizirano u okviru Ujedinjenih naroda, a ne prepustiti lokalnim ili regionalnim okvirima. Ta rezolucija utemeljuje tri osnovne preporuke, koje će se poslije razvijati kroz daljnje rezolucije Vijeća sigurnosti, a to su:

- zaštita djece od seksualnog iskorištavanja tijekom oružanog sukoba;
- uključivanje djece u programe i mirovne procese razoružanja, demobilizacije i reintegracije;
- priznanje postojanja veze između povećanja broja vatrenog oružja i nastavka oružanog sukoba.

Sljedeća rezolucija Vijeća sigurnosti koja se osvrće na problem zaštite djece u oružanim sukobima je Rezolucija 1314, koja naglašava nužnost posvećivanja posebne pozornosti pitanju izbjeglica i raseljenih osoba te poziva države članice na potpis i ratifikaciju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta, koji je usvojen u svibnju iste godine.⁵² Glavni tajnik Ujedinjenih naroda ujedno se ovlašćuje da svakom svom izvješću Vijeću priloži i svoje viđenje stanja na području zaštite djece u oružanim sukobima, ako to smatra potrebnim.⁵³

Daljni značajan korak u aktivnosti Vijeća sigurnosti predstavlja Rezolucija 1379,⁵⁴ koja ponovo upućuje poziv državama da potpišu i prihvate Fakultativni protokol, kao i Konvenciju Međunarodne organizacije rada br. 182⁵⁵ o uklanjanju najgorih oblika dječjeg rada, koja zabranjuje prisilno ili obvezno novačenje u oružane snage osoba mlađih od 18 godina.⁵⁶ Proklamira se nastavak i intenziviranje praćenja i izvješćivanja o zaštiti djece u oružanim sukobima, što pretpostavlja i adekvatnu edukaciju osoblja. Usto, ovlašćuje se glavni tajnik

⁵¹ V. Security Council Resolution S/RES/1261(1999), par. 1.

⁵² V. Security Council Resolution S/RES/1314(2000), par. 4.

⁵³ Ibid., par. 20.

⁵⁴ V. Security Council Resolution S/RES/1379(2001), par. 9e).

⁵⁵ Convention concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour, ILO No. 182, 38 ILM 1207 (1999).

⁵⁶ Ibid., članak 3. točka a), u kojoj se pod najgorim oblicima dječjeg rada smatra i "... forced or compulsory recruitment of children for use in armed conflict." V. i članak 2. koji određuje da se izraz "dijete" odnosi na sve osobe mlađe od 18 godina.

Ujedinjenih naroda da svom izvješću Vijeću sigurnosti pridoda, ako to smatra potrebnim, i viđenje stanja na području zaštite djece u oružanim sukobima.⁵⁷ To dodatno uključuje i listu stranaka-sudionica u oružanim sukobima, koje dopuštaju novačenje maloljetnika te time krše svoje međunarodne obveze i prijete međunarodnom miru i sigurnosti.⁵⁸ Takvo “imenovanje i posramljivanje” (*naming and shaming*) novost je u praksi Vijeća sigurnosti⁵⁹ te je još uvijek izvor kontroverzija jer postoji uvjerenje da se time Vijeću sigurnosti daju na razmatranje situacije koje nisu na formalnom dnevnom redu, o čemu više u nastavku rada.

Do 2003. godine, unatoč postojanju sve većeg broja međunarodnih normi i standarda o zaštiti djece u oružanim sukobima, prevladavalo je gledište da je takvo međunarodnopravno uređenje imalo iznimno ograničen utjecaj u praksi. Rezolucijom 1460 počinje “era primjene” međunarodnih normi na polju zaštite djece u oružanim sukobima, a predlaže se i da informacije o zaštiti djece u takvim okolnostima postaju sastavni dio posebnih izvješća glavnog tajnika.⁶⁰

Izražavajući zabrinutost zbog sporog razvoja procesa praćenja i izvješćivanja,⁶¹ gdje sukobljene strane nastavljaju s povredama relevantnih odredbi međunarodnog prava koje se odnose na zaštitu djece u oružanim sukobima, Rezolucija 1539 zatražila je od glavnog tajnika hitnu izradu (u roku tri mjeseca) plana akcije u cilju stvaranja sustavnog mehanizma praćenja i izvješćivanja, kako bi se što brže i učinkovitije prikupile i prosljeđivale informacije dobivene s terena. Stranke oružanih sukoba, navedene u posebnim izvješćima glavnog tajnika, pozivaju se da u roku tri mjeseca izrade svoje planove akcije kako bi se zaustavilo novačenje maloljetnika u oružane snage.⁶² Ujedno se posebno

⁵⁷ Security Council Resolution S/RES/1379(2001), par. 14.

⁵⁸ Obveza glavnog tajnika da djeluje i upozorava Vijeće sigurnosti na svaki predmet koji bi po njegovu mišljenju mogao dovesti u opasnost međunarodni mir i sigurnost propisana je člankom 99. Povelje.

⁵⁹ Ibid, par. 16, u kojem se navodi “... in situations that are on the Security Council’s agenda or that may be brought to the attention of the Security Council by the Secretary-General, in accordance with Article 99 of the Charter of the United Nations, which in his opinion may threaten the maintenance of international peace and security”.

⁶⁰ V. Security Council Resolution S/RES/1460(2003), par. 1. i 15.

⁶¹ Ibid., par. “... remaining deeply concerned over the lack of overall progress on the ground, where parties to conflict continue to violate with impunity the relevant provisions of applicable international law relating to the rights and protection of children in armed conflict...”; isti je citat spomenut i u Rezoluciji 1612.

⁶² V. Security Council Resolution S/RES/1539(2004), par. 2.

pozdravljaju i potiču inicijative regionalnih i nadregionalnih organizacija i sporazuma na polju zaštite djece u oružanim sukobima. Posebno se to odnosi na usvajanje Smjernica za djecu u oružanim sukobima (*Guidelines on Children and Armed Conflict*) od Europske unije te organizacija kao što su ECOWAS, Organizacije Američkih Država, Afričke unije i Commonwealtha, Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi i Europske unije.⁶³

Posljednja na ovom polju je Rezolucija 1612 iz 2005. godine, usvojena nakon poduzih i kompleksnih pregovora. Naime, tijekom rasprave došlo je do razmimoilaženja između težnje da se rezolucije Vijeća sigurnosti na temu zaštite djece u oružanim sukobima razvijaju i snažnije provode u praksi i dvojbe bi li se Vijeće sigurnosti trebalo nadalje uopće baviti ovom temom. U konačnici, Rezolucija 1612 ostvarila je dva važna cilja:

1. utemeljila Radnu grupu Vijeća sigurnosti o djeci u oružanim sukobima i
2. ovlastila glavnog tajnika Ujedinjenih naroda da bez odgađanja započne s provedbom sustava praćenja i izvješćivanja (*monitoring and reporting mechanism*).⁶⁴

4.1. Utemeljenje Radne grupe Vijeća sigurnosti o djeci u oružanim sukobima u skladu s Rezolucijom 1612

Kao ostvarenje jednog od ciljeva predviđenih Rezolucijom 1612, četiri mjeseca nakon njezina prihvatanja - u studenom 2005. godine - utemeljena je Radna grupa Vijeća sigurnosti o djeci u oružanim sukobima. Obvezna je podnositi izvješća o mehanizmima i razvoju plana akcije svaka dva mjeseca, a sastaje se radi razmatranja sljedećih pitanja:

- ispitivanja izvješća o sustavu praćenja i izvješćivanja, u skladu s Rezolucijom 1612, par. 3.;
- ispitivanja napretka razvoja i implementacije plana akcije iz Rezolucije 1539, par. 5., i Rezolucije 1612, par. 7.;⁶⁵

⁶³ Ibid., par. 12.

⁶⁴ V. Security Council Resolution S/RES/1612(2005), par. 3. i 8.

⁶⁵ Prva faza razvoja implementacije obuhvaćala je praćenje i izvješćivanje o situaciji u sljedećim državama: Burundiju, Demokratskoj Republici Kongo, Nepal, Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*), Somaliji, Sudanu i Šri Lanki.

- ispitivanja ostalih značajnih informacija koje joj se proslijede; predla-
ganja Vijeću sigurnosti mogućih mjera s ciljem daljnje promocije zaštite djece
pogođene oružanim sukobima;

- upućivanja zahtjeva, ako smatra prikladnim, ostalim tijelima Ujedinjenih
naroda, u cilju sveobuhvatnijeg i učinkovitijeg provođenja Rezolucije 1612.⁶⁶

Osnovna je namjera prilikom utemeljenja Radne grupe bila da njezina
izvješća služe kao okidači za akciju (*triggers for action*) Vijeća sigurnosti kako bi
se time stvorio pritisak na sukobljene strane koje se u svojim aktivnostima ne
pridržavaju odredbi o zaštiti djece u oružanim sukobima. Usvajanje Rezolucije
1612 i osnivanje Radne grupe rezultirali su pojačanim interesom za položaj
djeteta u oružanim sukobima, čak puno izraženijim nego prema ostalim temat-
skim pitanjima pred Vijećem sigurnosti.

Iako je još uvijek prerano za donošenje objektivnog zaključka, izraženo je
gledište kako je osnivanje Radne grupe o djeci u oružanim sukobima već sada
stvorilo određeni pritisak na pojedine države da tješnje surađuju s Ujedinjenim
narodima na polju primjene Rezolucije 1612. Primjerice, vlade Šri Lanke i
Ugande same su pozvale Ujedinjene narode da procijene situaciju u njihovim
zemljama. Isto tako, kad je poseban predstavnik glavnog tajnika za djecu u
oružanim sukobima u lipnju 2006. godine bio u posjetu Ugandi, tamošnja se
Vlada dogovorila s predstavnicima UNICEF-a da zajednički izrade plan akcije
za prevenciju, suzbijanje i integraciju djece - vojnika novačenih u tamošnje
oružane snage.

Povezano pitanje svakako je i učinkovitost sustava praćenja i izvješćivanja.
On može biti ocijenjen tek nakon duže i zamjetnije aktivnosti Radne grupe i
po završetku neovisnih izvješća. S obzirom na aktivnost Radne grupe javljaju
se problemi s vremenom i kapacitetom, jer ona realno može raditi na 4 - 8
izvješća godišnje, što objektivno znači da postoje situacije koje neće potpasti
pod sustav praćenja i izvješćivanja. Radna je grupa do sada razmatrala izvješća
o Burundiju, Čadu, Demokratskoj Republici Kongo, Nepal, Obali Bjelokosti
(*Côte d'Ivoire*), Somaliji, Sudanu, Šri Lanki⁶⁷ i Ugandi. Do veljače 2008. u planu
je i razmatranje situacije na Filipinima, u Kolumbiji i Myanmaru, kao i praćenje
napretka u situacijama koje su već obrađene.⁶⁸

⁶⁶ Security Council Resolution S/RES/1612(2005), par. 8.

⁶⁷ Prva situacija s Anexa II o kojoj se raspravljalo pred Radnom grupom bila je ona u Šri
Lanki.

⁶⁸ Security Council Report, Profile: Children and Armed Conflict, May 2007., par. 4.

4.2. Sustav praćenja i izvješćivanja u skladu s Rezolucijom 1612

Sustav praćenja i izvješćivanja razvio se kao odgovor na problem pribavljanja točnih informacija o grupama uključenim u oružane sukobe koje su novačile i iskorištavale djecu u tim sukobima. Tu je mali pomak učinjen Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1539 i izradom plana akcije tih sudionika, ali je tek Rezolucijom 1612 stvoren strukturirani sustav prikupljanja i prosljeđivanja informacija, koji omogućuje bolju i učinkovitiju akciju protiv problema novačenja i iskorištavanja djece u oružanim sukobima. Naime, iako su tijekom godina mnoga tijela Ujedinjenih naroda i nemeđunarodne organizacije primjećivale i pratile iskorištavanje djece tijekom oružanih sukoba, nije postojao sustav koordinacije informacija prikupljenih na terenu i njihova prosljeđivanja neposredno Vijeću sigurnosti. Takvo se stanje, kao što je već naglašeno, promijenilo Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1612.

Sustav praćenja i izvješćivanja formalna je procedura za prikupljanje, organizaciju i ocjenu informacija koje se prosljeđuju Radnoj grupi Vijeća sigurnosti o djeci u oružanim sukobima. Za učinkovitu provedbu tog sustava nužna je koordinacija i sudjelovanje nacionalnih vlada i tijela Ujedinjenih naroda, posebice UNICEF-a. U svom izvješću iz 2005. godine⁶⁹ (na koji se poslije poziva i Rezolucija Vijeća sigurnosti 1612), glavni tajnik Ujedinjenih naroda preporučio je obraćanje posebne pozornosti u sustavu praćenja i izvješćivanja na šest krajnje teških povreda prava djece u oružanim sukobima. To su:

- a) ubojstvo i sakaćenje djece;
- b) novačenje i iskorištavanje djece-vojnika;
- c) silovanje i ostala teška seksualna iskorištavanja djece;
- d) otmica djece;
- e) napadi na škole i bolnice i
- f) uskraćivanje humanitarne pomoći djeci.⁷⁰

Središnja tijela u sustavu praćenja stanja na terenu, izvješćivanja i koordinacije jesu poseban predstavnik glavnog tajnika za djecu u oružanim sukobima i lokalni koordinatori. Njima u radu pomažu različite skupine, koje zajedno čine terenske timove Ujedinjenih naroda.⁷¹ Oni prikupljaju i sjedinjuju sva izvješća

⁶⁹ Report of the Secretary General, Children and Armed Conflict, A/59/695-S/2005/72.

⁷⁰ Ibid., par. 68.

⁷¹ To su primjerice: Odjel za mirovne operacije (Department of Peacekeeping Operations - DPKO), Program razvoja Ujedinjenih naroda (United Nations Development Program-

s terena i prosljeđuju ih neposredno posebnom predstavniku glavnog tajnika za djecu ili lokalnim koordinatorima, koji onda prikupljeni materijal također šalju posebnom predstavniku glavnog tajnika. Poseban predstavnik glavnog tajnika Ujedinjenih naroda, predstavnici DPKO-a, UNICEF-a, UNHCR-a te nekih drugih organizacija čine Radnu grupu za djecu u oružanim sukobima, koja se na poziv Ureda posebnog predstavnika sastaje kad god se za to pojavi potreba.

Poseban odbor Radne grupe za djecu u oružanim sukobima sastaje se mjesечно s Uredom posebnog predstavnika kako bi se utvrdilo stanje na terenu te ispitao napredak ili stagnacija u praćenju i izvješćivanju. Njihova izvješća prosljeđuju se Uredu glavnog tajnika Ujedinjenih naroda i objavljuju se kao službena izvješća Vijeća sigurnosti. Posljednje takvo izvješće glavnom tajniku predano je u kolovožu 2007. godine.⁷²

Tijekom 2007. godine poseban predstavnik glavnog tajnika za djecu u oružanim sukobima posjetio je sljedeća područja: Sudan u siječnju, Burundi i Demokratsku Republiku Kongo u ožujku, Libanon, Izrael i okupirana palestinska područja u travnju te Myanmar u lipnju. Posebna pozornost tijekom tih posjeta bila je usmjerena na četiri osnovna problema: problem novačenja i iskorištavanja djece-vojnika; teška seksualna zlostavljanja djece; sigurnost i mogućnost rada i pristupa humanitarnog osoblja; rehabilitaciju i reintegraciju djece.⁷³

U posljednjim izvješćima za 2007. godine posebna se pozornost obratila svim krajnje teškim povredama prava djece. Podaci s terena potvrđuju zastrašujuća stanja u nekim područjima, ali i postupnu stabilizaciju stanja s obzirom na određena kršenja. U ovom su radu ukratko, s ciljem prikaza stanja na terenu, obrađena izvješća za 2007. godinu za Čad, Demokratsku Republiku Kongo, Obalu Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*) i Sudan.

me - UNDP), UNICEF, Ured visokog predstavnika za ljudska prava (Office of the High Commissioner on Human Rights - UNHCHR), Visoki predstavnik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR).

⁷² Promotion and protection of the rights of children, Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, od 13. kolovoza 2007., tekst dostupan na: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/457/60/PDF/N0745760.pdf?Open+Element>.

⁷³ Ibid., par. 29.

4.2.1. Ubijanje i sakaćenje djece

Izvješće glavnog tajnika UN-a o djeci u oružanim sukobima za Demokratsku Republiku Kongo nažalost upozorava na stradavanje maloljetnika kao posljedicu neprijateljstava. Primjerice, evidentirano je ubojstvo devetogodišnjaka u sukobima između članova FARDC-a (*Armed Forces of the Democratic Republic of the Congo*) i odmetnika lojalnih Laurentu Nkundi, zatim ubojstvo četrnaestogodišnjaka u kući vlastitog oca, kao i ubojstva 32 civila, među kojima je bilo i petero djece, u sukobima u pokrajini Ituri, u razdoblju od kolovoza do studenog 2006.⁷⁴

U Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*), tijekom posljednjeg promatranog razdoblja, primijećen je manji broj prijavljenih ubojstava, ali okružje visoke nesigurnosti i raspad institucionalnih okvira zemlje ne pogoduju optimističnim prognozama. Najznačajnija opasnost za život ljudi, a samim time i djece, jesu tenzije i sukobi između pojedinih regija. Vrlo su često ubojstva povezana s drugim kaznenim djelima, primjerice silovanjima.⁷⁵

U Izvješću glavnog tajnika UN-a o djeci u oružanim sukobima za Sudan utvrđeno je da su neprijateljstva između jedinica SPLA-a (*Sudan People's Liberation Army*) i pripadnika lokalne milicije poznate pod nazivom *White Army*, kao i sukobi jedinica SPLA-a i SAF-a (*Sudanese Armed Forces*) imala kao posljedicu velik broj ubijenih civila, među kojima i određen broj djece.⁷⁶ U pokrajini Darfur, na zapadu Sudana, u razdoblju relevantnom za posljednje izvješće glavnog tajnika, potvrđeno je ubojstvo 62 djece. Dodatno izvješće, koje nije potvrđeno, prijavljuje smrt još 110 djece. Kako se ubojstva civila, pa tako i djece, nastavljaju i dalje, teško je sa sigurnošću i pretpostaviti točan broj poginule djece.⁷⁷

Djeca vrlo često stradavaju od neeksplozivnih eksplozivnih naprava i mina. Čad se, primjerice, nalazi među deset najrizičnijih zemalja svijeta što se tog problema tiče.⁷⁸ U 2006. godini prijavljeno je ozljeđivanje i usmrćenje 142 civila žrtava pješačkih mira, od toga 62 djece (48 ozlijeđenih i 14 mrtvih). Do srpnja 2007. godine poznat je broj 128 žrtava mina, od kojih su 107 bila djeca

⁷⁴ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Democratic Republic of the Congo, S/2007/391, par. 14. - 15.

⁷⁵ V. u: Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Côte d'Ivoire, S/2007/515, par. 15. - 17.

⁷⁶ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 21.

⁷⁷ Ibid., par. 22. - 23.

⁷⁸ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad, S/2007/400, od 3. srpnja 2007., par. 41.

(85 ozlijeđenih i 22 mrtva). Prosječna je dob djeteta-žrtve mina 12 godina,⁷⁹ a djeca, nažalost, uglavnom stradavaju u igri.⁸⁰

U Sudanu je tijekom prvih šest mjeseci 2007. godine 31 dijete umrlo od posljedica ranjavanja eksplozivnim napravama. Postoji sumnja da je taj broj i veći, ali da slučajevi nisu prijavljeni UN-ovu centru za uklanjanje mina (*United Nations Mine Action Office*).⁸¹ U Darfuru je barem 16 ljudi, od toga većinom djece, izgubilo život od neeksplozivnih eksplozivnih naprava tijekom prvih šest mjeseci 2007. godine.⁸²

4.2.2. Novačenje i iskorištavanje djece-vojnika

U Čadu je proces novačenja djece i njihova udruživanja u naoružane skupine u stalnom porastu, posebice u istočnom dijelu zemlje u kojem su aktivne opozicijske grupe i milicija, a u kojem je i zabilježen najveći broj novačenja. Plan je međunarodne zajednice povećati kapacitete radi oslobađanja većeg broja djece (pretpostavlja se da je riječ o broji od 7.000 do 10.000 maloljetnika) koja se iskorištavaju ne samo kao vojnici već i kao zaštitari, vozači i obični djelatnici u vojnim kampovima. Značajno je i to da se radi uglavnom o dječacima; zabilježeno je relativno malo slučajeva novačenja djevojčica u takve redove.⁸³

Izvješće o djeci u oružanim sukobima u Demokratskoj Republici Kongu za razdoblje 2006.-2007. bilježi 8% smanjenja novih slučajeva novačenja maloljetnika od 8%. Razloga takvom smanjenju ima više i posljedica su kombinacije različitih faktora (pozitivan proces razvoja programa razoružanja, demobilizacije i reintegracije djece-vojnika, jačanje edukacije o pravima djeteta te konstantno smanjenje broja aktivnih borbenih zona). Unatoč tim pozitivnim pomacima, broj djece-vojnika u snagama FARDC-a (*Armed Forces of the Democratic Republic of the Congo*) i dalje je iznimno visok, posebno u okrugu Ituri i dvjema Kivu pokrajinama.⁸⁴

⁷⁹ Ibid., par. 42.

⁸⁰ Ibid., par. 43.

⁸¹ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 21.

⁸² Ibid., par. 22. - 23.

⁸³ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad, S/2007/400, par. 18.

⁸⁴ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Democratic Republic of the Congo, S/2007/391, par. 17.

Tijekom posljednjih godina Ujedinjeni narodi nisu zaprimili uvjerljive dokaze o novačenju djece od SAF-a ili SPLA-a u Sudanu, što je značajan napredak.⁸⁵ Novi slučajevi novačenja djece u razdoblju od listopada 2006. do rujna 2007. godine nisu zabilježeni ni u Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*). Tome je svakako pridonio učinkovit dijalog sukobljenih strana, ali i progresivna stabilizacija političke i vojne situacije u zemlji. Važno je naglasiti da je tijekom tog razdoblja bilo omogućeno mirno i nesmetano nadgledanje i praćenje situacije od strane Ujedinjenih naroda.⁸⁶

4.2.3. Silovanje i ostala teška seksualna iskorištavanja djece

Silovanja i ostali teški seksualni delikti u Čadu svojevrsna su tabu-temu. Počinitelji se vrlo rijetko procesuiraju, a stigmatiziranje djevojaka i žena kao žrtava silovanja obeshrabruje žrtve da takve slučajeve prijavljuju. Najčešći su slučajevi silovanja zabilježeni među izbjegličkom populacijom na istoku Čada. Do 2007. godine otprilike se stotinjak slučajeva evidentiralo svake godine (iako humanitarne agencije smatraju da daleko veći broj silovanja ostaje neprijavljen), a tijekom prva tri mjeseca 2007. godine bilo je zabilježeno čak 139 slučajeva seksualnih zlostavljanja u 12 izbjegličkih kampova u istočnom dijelu Čada.⁸⁷

Razvidno je najkritičnija situacija s obzirom na zločine silovanja i slučajeve seksualnih zlostavljanja djece u Demokratskoj Republici Kongu. Unatoč usvajanju dvaju nacionalnih zakona o seksualnom nasilju (u srpnju 2006. godine), broj seksualnih delikata i dalje ostaje iznimno visok. Tijekom vremena promatranja bitnog za posljednje izvješće, zabilježeno je čak 12.867 slučajeva seksualnih zlostavljanja. Čak u 4.222 slučaja (alarmantnih 33%) radilo se o silovanjima i seksualnim zlostavljanjima djece (3.740 djevojčica i 482 dječaka). Nažalost, tek se u 690 slučajeva znaju podaci o počinitelju; u 29 slučajeva počinitelji su pripadnici FARDS-a ili PNC-a, u 458 slučajeva riječ je o pripadnicima naoružanih skupina, a u 203 slučaja počinitelji su bili civili.⁸⁸

⁸⁵ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 12.

⁸⁶ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Côte d'Ivoire, S/2007/515, par. 11.

⁸⁷ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad, S/2007/400, par. 35. - 38.

⁸⁸ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Democratic Republic of the Congo, S/2007/391, par. 40.

Iako u Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*) nije ponovljen zastrašujući trend silovanja i ostalih teških seksualnih iskorištavanja djece zabilježen u razdoblju od 2002. do 2004. godine, situacija je i dalje zabrinjavajuća. Kao posljedica neučinkovitosti pravosudnog sustava još od 2002. godine, u područjima koja nadziru *Forces nouvelles* nijedan slučaj silovanja još nije procesuiran. U područjima koje nadziru vladine snage situacija je samo neznatno bolja, ali je riječ o svega nekoliko zabilježenih slučajeva. Posljedica je to kako neučinkovitosti sustava, tako i nedostatka saznanja žrtve o vlastitim pravima, straha od socijalne stigmatizacije i diskriminacije ili zastrašivanja žrtve od strane samog počinitelja.⁸⁹

U Sudanu je tijekom promatranog perioda zabilježeno 6 slučajeva silovanja od strane naoružanih muškaraca. Primjerice, sumnja se da je u ožujku 2007. godine pripadnik postrojbi SPLA silovao sedmogodišnju djevojčicu. Unatoč tome što se slučajevi zlostavljanja od strane pripadnika snaga SPLA rijetko istražuju i procesuiraju, taj je osumnjičeni vojnik u pritvoru i čeka saslušanje.⁹⁰ Silovanja u Darfuru često se koriste kao metoda ratovanja i osnovano se sumnja da je takvih slučajeva puno više no što ih je prijavljeno (ukupno su zabilježena 62 slučaja u posljednjih godinu dana). Počinitelji su uglavnom naoružani muškarci, često u uniformi, a žrtve su većinom žene i djevojke izbjeglice. Nažalost, pokazuje se trend silovanja sve mlađih djevojaka i djevojčica, dijelom i mlađih od 13 godina, a među prijavljenim je slučajevima silovanja i 5 silovanja dječaka. Nažalost, zbog slabog i neučinkovitog pravosudnog sustava, istrage i kaznena gonjenja počinitelja zločina silovanja iznimno su rijetki.⁹¹

4.2.4. Otmica djece

Otmica djece, iako ima zabilježenih slučajeva, nije značajna karakteristika sukoba u Čadu. S jedne strane, postoje naznake da se djeca često otimaju radi novačenja. Primjerice, u području Guereda potvrđeni su slučajevi otimanja djece od pripadnika UFC-a (*United Front for Change*). S druge strane, postoje

⁸⁹ V. u: Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Côte d'Ivoire, S/2007/515, par. 12. - 14.

⁹⁰ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 24.

⁹¹ Ibid., par. 25. - 27.

naznake da najveći broj otmica nema neposredne veze s oružanim sukobima i događa se s ciljem prisiljavanja djece na brak (najčešće djevojčica u dobi od 12 godina), prakse koja je česta i uobičajena.⁹²

Otmica djece vrlo se često povezuje uz trgovinu robljem i prisilnu prostituciju. Takvim aktivnostima svakako pridonosi nesigurna politička situacija u zemlji, odsutnost učinkovitog administrativnog ili pravosudnog sustava, pri čemu počinitelji vrlo često ostaju nekažnjeni. Unatoč potpisivanju sporazuma koji zabranjuju trgovinu djece (a koji je u srpnju 2005. godine potpisalo 10 država u regiji), u Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*) i dalje se bilježe slučajevi otmica.⁹³

U Sudanu je tijekom promatranog razdoblja potvrđeno 10 slučajeva otmica djece, kao posljedice neprijateljstava. Još je četrdesetak prijavljenih, ali nepotvrđenih slučajeva. U ožujku 2007. godine pripadnici LRA napali su selo u blizini grada Maridi, Sjeverna Equatoria, kojom su prilikom oteli 6 djevojčica u dobi između 12 i 17 godina. Sudbina djevojčica i dalje je nepoznata.⁹⁴ U Darfuru je potvrđeno 26 slučajeva otmice djece.⁹⁵

4.2.5. Napadi na škole i bolnice

Škole i bolnice često se tijekom oružanih sukoba koriste u svrhe protivne svojoj namjeni, a nisu rijetki ni slučajevi napada na njih. Zabilježen je slučaj u Demokratskoj Republici Kongo kad su Virunga Institut i osnovna škola u Jombi okupirane od snaga pod zapovjedništvom Laurenta Nkonde, a jedna je osnovna škola u Jombi zauzeta od snaga FARDC-a.⁹⁶

U Sudanu su česta izvješća o zauzimanju školskih objekata od snaga SPLA. Potvrđeno je zauzimanje škole u selu Holi, blizu Torita, zbog čega se nastava održava u prirodi. Zabilježen je i incident u Nasiru, u listopadu 2006. godi-

⁹² Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad, S/2007/400, par. 39.

⁹³ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Côte d'Ivoire, S/2007/515, par. 17. - 18.

⁹⁴ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 28.

⁹⁵ Ibid., par. 29.

⁹⁶ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad, S/2007/400, par. 51.

ne, kad su pripadnici snaga SPLA upali u školsku zgradu i s ciljem novačenja oteli 32 učenika i 24 učitelja.⁹⁷ U Darfuru je zabilježeno 7 potvrđenih i još 6 nepotvrđenih napada na škole. U travnju 2007. godine snage SAF-a izvele su zračni napad u selu Umm Rai, na sjeveru Darfura, kojom je prilikom iz helikoptera ispaljeno 9 raketa na školski objekt dok je u njemu boravilo oko 170 učenika. U tom je napadu dvoje djece lakše ozlijeđeno.⁹⁸

U izvješćima za Obalu Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*), Demokratsku Republiku Kongo i Čad nema zabilježenih slučajeva napada na škole i bolnice.⁹⁹

4.2.6. Uskraćivanje humanitarne pomoći

U Čadu je zabilježen velik broj slučajeva napada na humanitarno osoblje i vozila koja prevoze humanitarnu pomoć. U istočnom dijelu zemlje situacija je takva da je nužna prisutnost policije u praćenju humanitarnih konvoja, što dodatno potvrđuje i podatak da je tijekom 2006. godine zaustavljeno i oteto čak 118 humanitarnih vozila.¹⁰⁰

Na jugu Sudana zabilježeno je nekoliko slučajeva uskraćivanja humanitarne pomoći od strane pripadnika SPLA, ali i LRA. Primjerice, u veljači 2007. godine kamion WFP-a (*World Food Programme*) zaustavljen je na putu dostave hrane bolnici.¹⁰¹ Posebno su česti slučajevi uskrate humanitarne pomoći u Darfuru. Takve se akcije smatraju neposredno usmjerenima protiv dobrobiti djece i, iako najnovija promatranja pokazuju određena poboljšanja u procesu dostave humanitarne pomoći,¹⁰² posebna se pozornost glavnog tajnika, uz preporuku

⁹⁷ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 30.

⁹⁸ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 31.

⁹⁹ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad, S/2007/400, par. 44; Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Côte d'Ivoire, S/2007/515, par. 19.; Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Democratic Republic of the Congo, S/2007/400, par. 50.

¹⁰⁰ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad, S/2007/400, par. 45. - 47.

¹⁰¹ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan, S/2007/520, par. 33.

¹⁰² Ibid., par. 34. - 35.

ka zajedničkoj akciji svih sukobljenih strana u cilju prevladavanja takvog stanja, još uvijek usmjeruje upravo na taj problem.¹⁰³

Slučajevi uskrate humanitarne pomoći nisu zabilježeni u Obali Bjelokosti (Côte d'Ivoire)¹⁰⁴ ni u Demokratskoj Republici Kongo, iako je u potonjoj još uvijek otežan pristup određenim područjima Kivua i Iturija.¹⁰⁵

5. PROBLEMATIKA TZV. "NAMING AND SHAMING" LISTA U IZVJEŠĆIMA GLAVNOG TAJNIKA UN-A

Tijekom godina izvješća glavnog tajnika često su izazivala žustre polemike u Vijeću sigurnosti. Dok su prva izvješća dokumentirano opisivala postojeću situaciju položaja djece u oružanim sukobima, od 2002. godine naovamo njegova su izvješća postala pokretač jačeg djelovanja Ujedinjenih naroda na tom području te označila početak novih poticaja u razvoju tog djelovanja (*era of application*), koji su započeli već spomenutom Rezolucijom 1460. Glavni je dotadašnji problem bio u tome što, unatoč poštovanju međunarodnog okvira zaštite djece u oružanim sukobima, nije zabilježen značajniji napredak u praksi suzbijanja kršenja prava djece na tom polju, a posebice se to odnosi na problem novačenja i iskorištavanja djece u neprijateljstvima.

Najkontroverzniji aspekti izvješća glavnog tajnika svakako su "naming and shaming" liste, kao aneksi pojedinih izvješća. Naime, kao što je već spomenuto, Rezolucijom 1379 od glavnog je tajnika zatraženo da izradi liste onih stranaka oružanih sukoba koje regrutiraju i iskorištavaju djecu u oružanim sukobima. Radilo se tu o situacijama koje su već prethodno bile na dnevnom redu Vijeća sigurnosti, ali i o onim situacijama koje bi se po mišljenju glavnog tajnika mogle naći na dnevnom redu, u skladu s odredbom članka 99. Povelje Ujedinjenih naroda. Kao što je već spomenuto, ta odredba određuje da glavni tajnik može upozoriti Vijeće sigurnosti na svaki predmet koji bi po njegovu mišljenju mogao dovesti u opasnost održanje međunarodnog mira i sigurnosti. Stvaranje takvih lista smatralo se značajnim korakom naprijed u podizanju svijesti o nužnosti zaštite djece u oružanim sukobima.

¹⁰³ Ibid., par. 67.

¹⁰⁴ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Côte d'Ivoire, S/2007/515, par. 20.

¹⁰⁵ Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Democratic Republic of the Congo, S/2007/391, par. 53.

Prvo takvo izvješće s pripadajućom “*naming and shaming*” listom (imenovanja i posramljivanja) podneseno je Vijeću sigurnosti 2002. godine.¹⁰⁶ Izvješću je pridodan aneks pod nazivom *Parties to armed conflict that recruit or use child soldiers*, u kojem su poimenično navedene stranke koje regrutiraju djecu ili se koriste djecom u oružanim sukobima. Radilo se o sukobljenim stranama u sljedećim državama: Afganistanu, Burundiju, Demokratskoj Republici Kongu, Liberiji i Somaliji. Ti su se sukobi već prije nalazili na dnevnom redu Vijeća sigurnosti i takvo je izvješće predstavljalo specifičan konzervativan pristup, koji će biti napušten u daljnjim izvješćima.

Naime, sljedeća izvješća glavnog tajnika pratila su dva odvojena aneksa - Aneks I, koji je sadržavao listu stranaka s dnevnog reda Vijeća sigurnosti, i Aneks II, koji je sadržavao listu stranaka sukoba koji do tada nisu bili spomenuti ili razmotreni pred Vijećem sigurnosti. To je dovelo do stanovitih podjela unutar Vijeća sigurnosti, a prve dvije zemlje koje su otvoreno izrazile svoju zabrinutost u učinkovitost lista navedenih u Aneksu II bile su Kina i Rusija. Podijeljenost unutar Vijeća sigurnosti osnažuje i ideja korištenja usmjerenih operacija. S jedne strane, postoje zemlje (Kina i Rusija) koje preferiraju mjere humanitarne prirode i slanje upozoravajućih pisama grupama uključenim u kršenje dječjih prava u oružanim sukobima i novačenje maloljetnika. Na drugoj su strani zemlje (Danska, Francuska, Peru i Velika Britanija) koje se zalažu za usmjerene i snažnije operacije Vijeća sigurnosti protiv prekršitelja.

U prvom takvom izvješću koje je sadržavalo dva odvojena aneksa - kao dio Aneksa I bile su navedene sukobljene strane u Afganistanu, Burundiju, Demokratskoj Republici Kongu i Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*), a kao dijelovi Aneksa II sukobljene strane u Čečeniji, Filipinima, Kolumbiji, Myanmaru, Nepal, Sjevernoj Irskoj, Sudanu, Šri Lanki i Ugandi.¹⁰⁷

Izvješće iz 2005. godine u Aneksu I spominjalo je sukobljene strane u Burundiju, Demokratskoj Republici Kongu, Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*), Somaliji i Sudanu, dok se u Aneksu II spominju sukobljene strane na Filipinima, Kolumbiji, Myanmaru, Nepal, Šri Lanki i Ugandi.¹⁰⁸

Posljednje izvješće u Aneksu I spominje sukobljene strane u Burundiju, Demokratskoj Republici Kongo, Myanmaru, Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*), Somaliji i Sudanu. Aneks II odnosi se na sukobljene strane u Čadu, Filipinima,

¹⁰⁶ V. Report of the Secretary General on children and armed conflict, S/2002/1299, s pripadajućim aneksom.

¹⁰⁷ Report of the Secretary General on children and armed conflict, A/58/546-S/2003/1053.

¹⁰⁸ Report of the Secretary General on children and armed conflict, A/59/695-S/2005/72.

Kolumbiji, Nepal, Šri Lanki i Ugandi, dok se u samom izvješću razrađuje situacija i razvoj za svaku od tih zemalja.¹⁰⁹ U njemu se navodi da se zaštita djece u oružanim sukobima polako mijenja nabolje i da je napredak vidljiv, ali i to da novi slučajevi izazivaju novu zabrinutost. Nove eskalacije sukoba u Izraelu, Libanonu, na Srednjem istoku i okupiranom palestinskom području¹¹⁰ rezultirale su novim maloljetnim žrtvama, a dokazi s terena potvrđivali su da novačenje i iskorištavanje djece u ratnim sukobima i teške povrede njihovih prava "migriraju" unutar regije.¹¹¹ Pojavljuje se i širi problem novačenja djece od strane plaćenika i plaćeničkih grupa. Još uvijek je aktualno pitanje postojanja mladenačkih ograna paramilitarnih organizacija, kao što su primjerice Dobrovoljačke snage Ulstera (*Ulster Volunteer Force*), koje i nadalje u svoje redove prihvaćaju osobe mlađe od 18 godina. U Čečeniji su, unatoč tome što ne postoje informacije o novačenju djece-vojnika, zabilježeni slučajevi gdje su djecu otimala i držale kao taoce ilegalne naoružane skupine. S obzirom na demobilizaciju, rehabilitaciju i reintegraciju djece-vojnika naglašena je potreba posvećivanja posebne pozornosti (i eventualno - stvaranja programa i plana akcije) na zaštitu djevojčica-vojnika.¹¹²

Pritisak organizacija kao što je primjerice Koalicija za zaustavljanje iskorištavanja djece-vojnika (*Coalition to Stop the Use of Child Soldiers*), usmjeren paralelno sa stalnim fokusiranjem Vijeća sigurnosti na ova pitanja, rezultirao je određenim pozitivnim pomacima u praksi. Posljednji od problema s kojim se Koalicija suočila bio je novačenje djece u sukobu u Bangladešu, Nepal i Šri Lanki, o čemu postoji i iscrpno izvješće.¹¹³ Ono se prvenstveno osvrće na fenomen novačenja djece-vojnika, posebice od strane nevladinih oružanih skupina, kao što su Tigrovi osloboditelji Tamil Eelama (*Liberation Tigers of Tamil Eelam* - LTTE) i Komunistička partija Nepala - maoisti. Vlada Šri Lanke potpisala je 2003. godine sporazum s pripadnicima LTTE, tzv. Plan akcije za djecu pogođenu ratom (*Action Plan for Children Affected by War*),¹¹⁴ koji je između ostalog sadržavao i zahtjev LTTE da prekine svako daljnje novačenje djece. Taj je program usmjeren na zaštitu oko 50.000 djece pogođene ratom

¹⁰⁹ Report of the Secretary General on children and armed conflict, A/61/529-S/2006/826.

¹¹⁰ Ibid., par. 3.

¹¹¹ Ibid., par. 4.

¹¹² Ibid., par. 6. - 9.

¹¹³ Više o tom problemu v. na: http://www.child-soldiers.org/Child_Recruitment_in_South_Assia_Conflicts_Bangladesh_Briefing_April_2007.pdf.

¹¹⁴ Više podataka o Planu akcije dostupno je na: http://www.unicef.org/media/media_14893.html.

na sjeveru i istoku Šri Lanke, s posebnim osvrtom na djecu-vojnike i problem njihove rehabilitacije i ponovne integracije u civilno društvo. Trud je usmjeren na njihov povratak obiteljima i u škole, uz sveobuhvatnu psihološku i zdravstvenu skrb. Za obitelji koje se bore sa siromaštvom osigurani su mikrokrediti, a sveukupan trošak takvog programa je 14.165,000 USD. Nažalost, iako su se novačenja djelomično zaustavila i određen je broj maloljetnika demobiliziran u skladu s odredbama tog sporazuma, LTTE u konačnici ipak nije zaustavio daljnja novačenja djece-vojnika.

U smislu međunarodnih nastojanja usmjerenih zaštiti djece u oružanim sukobima može se spomenuti i Simpozij u Cape Townu, iz travnja 1997., kao i Međunarodna konferencija *Free Children From War*, održana u Parizu u veljači 2007. godine. Na potonjoj su ministri i predstavnici različitih zemalja opetovano izrazili svoju duboku kolektivnu zabrinutost zbog situacije na polju zaštite djece u oružanim sukobima, potvrđujući pritom načela usvojena u Cape Townu deset godina prije te pozivajući se na spomenute rezolucije Vijeća sigurnosti.

6. ZAKLJUČAK

Rezolucije Vijeća sigurnosti i pojedinačna izvješća glavnog tajnika o problemu iskorištavanja djece te povredi njihovih prava u oružanim sukobima izražavaju duboku zabrinutost za trenutačno stanje. Ima li se u vidu brojnost sukoba i dalekosežnost utjecaja ratnih stradanja na djecu, nastojanja k njihovoj zaštiti u oružanim sukobima moraju se prepoznati kao bitna. Nužno je jačanje pozornosti za sve kategorije teških povreda prava djece - od novačenja i iskorištavanja djece-vojnika, ubijanja djece, silovanja i ostalih teških seksualnih zlodjela, otmica, napada na škole i bolnice te uskraćivanje humanitarne pomoći djeci. Konkretni naponi međunarodne zajednice radi prevladavanja tog problema trebali bi biti usmjereni na podršku i pomoć UNICEF-u, proces razoružanja koji se općenito izuzetno sporo odvija te zajedničko zalaganje za nastavak programa preveniranja povreda prava djece, posebice s obzirom na problem demobilizacije i uspješne reintegracije razvojačene djece-vojnika. Naravno, osnovni preduvjet u zaštiti prava djece svakako je osiguranje mira i svi bi naponi međunarodne zajednice trebali biti usmjereni k tom jednostavnom, a opet ponekad utopijskom i teško dostižnom cilju.

Vlade u lokalnim okvirima moraju činiti maksimalne napore za zabranu novačenja i iskorištavanja djece u oružanim sukobima. Takva djeca često ne

znaju zašto se bore, izgubljena su i dezorijentirana, usredotočena na “vođu”. Djeca su, naime, podložnija utjecajima, slabija, lakše prihvaćaju nametnute savjete i onda je teško procijeniti je li odluka donesena bez utjecaja sa strane i na dobrovoljnoj osnovi. Djecu karakterizira i smanjena sposobnost određivanja i prepoznavanja okolnosti koje su dobre (ili loše) za njih. Okolina na dijete ima nesumnjiv utjecaj, jednako kao i podrijetlo. Neznanje i nepismenost također indirektno utječu na taj problem; takva su djeca “savršena” za novačenje i iskorištavanje u sukobima.

Podržavaju se planovi akcije usmjereni na nezakonite čine spram maloljetnika, njihovu demobilizaciju i reintegraciju, kao i hitna implementacija takvih planova. Ujedinjeni narodi podržali su pokušaj izrade plana akcije za Čad, koji bi bio usmjeren suzbijanju daljnje regrutacije i ostalih teških povreda prava djece i prema njihovoj uspješnoj reintegraciji. Poseban plan akcije u Obali Bjelokosti (*Côte d'Ivoire*) predviđen je za rješavanje problema seksualnog iskorištavanja djece, odnosno korištenja silovanja i ostalih seksualnih delikata kao metode ratovanja. Jedan od takvih planova akcije zaključen je primjerice u Sudanu, između SLA-a i UNICEF-a. Takvi planovi mogu uključiti medijske kampanje usmjerene osvješćivanju javnosti, organiziranje educiranih timova na nacionalnim i lokalnim okvirima djelatnost kojih bi bila usmjerena na poboljšanje i jačanje zaštite te na konkretnu pomoć žrtvama. U tom smislu značajni su i mirovni sporazumi između sukobljenih strana, koji sadržavaju odredbe koje se tiču zaštite djece i njihove reintegracije u mirnodopskom razdoblju. Jedan je od takvih sporazuma primjerice *Ouagadougou Peace Agreement*, iz veljače odnosno ožujka 2007. godine. Reintegracija djece aktivno uključene u oružane sukobe u svakom je slučaju težak i dugotrajan proces. Uvijek postoji opasnost ponovne regrutacije demobiliziranog djeteta, što na dobrovoljnoj, što na prisilnoj osnovi. Nužno je ustanoviti adekvatne i razrađene sustave promatranja radi sprječavanja takvih pojava, prije svega u lokalnim okvirima, uspostavom učinkovitog administrativnog i pravnog sustava. Praksa pokazuje da zbog nedostatka takvog sustava zločini protiv djece vrlo često u takvim okruženjima ostaju nekažnjeni.

Iako postoje određeni pozitivni pomaci na području demobilizacije i reintegracije djece-vojnika, praksa nažalost pokazuje da mnoge skupine imenovane u popisima glavnog tajnika i dalje nastavljaju s takvom aktivnošću. Razlog tome možda je u činjenici što se “*naming and shaming*” liste ipak ne primjenjuju šire u praksi. Stvaranjem sustava koji osigurava bolju koordinaciju i praćenjem stanja na terenu, Vijeće sigurnosti danas može poduzeti učinkovitije akcije prema

skupinama koje se i dalje koriste djecom u oružanim sukobima. Stvarna i velika promjena može se dogoditi, s jedne strane, tek kad dovoljno ojača svijest o potrebi postavljanja dobrobiti djeteta iznad koncepta vojne potrebe ili, s druge strane, kada troškovi korištenja djece u oružanim sukobima postanu previsoki i takvim oružanim skupinama neisplativi.

Nužnost potpore i pomoći djeci-žrtvama oružanih sukoba poetski je naglasila i Radhika Coomaraswamy, posebna predstavница glavnog tajnika UN-a za djecu u oružanim sukobima, na Pariškoj konferenciji u veljači 2007. godine. Ona je, između ostalog, navela: "... Djeci se mogu dogoditi grozne stvari, ali ona će i dalje ostati puna života. Treba im potpora, vodič i podrška, i s pravilnom brigom, ona će postati istaknuti članovi društva. Ona mogu 'ozdraviti', a kad to uspiju, postaju svjetionik svima nama. Naša je dužnost pomagati im i učiti od njih".

Summary

Sandra Fabijanić Gagro *

THE PROTECTION OF CHILDREN IN ARMED CONFLICT IN KEEPING WITH RESOLUTIONS OF THE UN SECURITY COUNCIL

Children are a special category of civilians that are affected by armed conflict and that should enjoy special protection. This protection is manifested in a series of general regulations on the protection of civilians not taking a direct part in hostilities, many of whom are children. Another form of protection is guaranteed by special regulations envisaged by a series of international documents dedicated solely to the protection of children. Both Protocols Additional to the Geneva Convention of 1949, the Convention on the Rights of the Child, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child which are binding for the states who have accepted them aim at improving the status of children and limit their participation in hostilities. One of the most recent phenomena in modern armed conflicts is the conscription of children in armed forces. Therefore the Security Council has passed several resolutions in the last decade dedicated to the position of children in armed conflict, issues of demobilization and re-integration of child-soldiers,

* Sandra Fabijanić Gagro, LL. M., Assistant, Faculty of Law, University of Rijeka, Hahlić 6, Rijeka

with constant expressions of concern because of the increased number of child refugees and displaced persons all around the world.

Key words: children, armed conflicts, UN Convention on the Rights of the Child, Protocol to the Security Council Resolution, reports of the UN Secretary General

Zusammenfassung

Sandra Fabijanić Gagro**

KINDERSCHUTZ IN BEWAFFNETEN KONFLIKTEN GEMÄSS DEN RESOLUTIONEN DES UNO-SICHERHEITSRATES

Eine besondere Kategorie von Zivilpersonen, für die besonderer Schutz in bewaffneten Konflikten vorgesehen ist, sind Kinder. Diesen Schutz regeln eine Reihe von allgemeinen Bestimmungen über den Schutz der Zivilbevölkerung, die nicht an feindseligen Handlungen beteiligt ist, und ein großer Teil dieser Bevölkerung sind eben Kinder. Die zweite Form des Schutzes ist durch Sondervorschriften in einer Reihe von internationalen Verträgen gewährleistet, die sich ausschließlich auf den Kinderschutz beziehen. Beide Zusatzprotokolle zu den Genfer Übereinkommen von 1949, das Übereinkommen über die Rechte des Kindes und das Fakultative Protokoll zum Übereinkommen über die Rechte des Kindes, die für ihre Unterzeichnerstaaten verpflichtend sind, versuchen den Status der Kinder möglichst zu verbessern und ihre Beteiligung an feindseligen Handlungen zu beschränken. Das jüngste Phänomen in bewaffneten Konflikten unserer Zeit ist die Einziehung von Kindern in Streitkräfte. Deshalb widmet der Sicherheitsrat dem Status der Kinder in bewaffneten Konflikte sowie Fragen der Demobilisierung und Reintegration von Kindersoldaten in mehreren Resolutionen der letzten zehn Jahre besondere Aufmerksamkeit. Auch seine ständige Besorgnis über den Anstieg der Anzahl geflüchteter und vertriebener Kinder weltweit wird darin geäußert.

Schlüsselwörter: Kinder, bewaffnete Konflikte, UN-Übereinkommen über die Rechte des Kindes, Protokoll, Resolutionen des UN-Sicherheitsrates, Berichte des UN-Generalsekretärs

** Mag. Sandra Fabijanić Gagro, Assistentin an der Juristischen Fakultät in Rijeka, Hahlić 6, Rijeka